

МУҲАММАДЖОН ОБИДОВ

МЕН КЎРГАН
ДУНЁ

Тошкент
«Янги аср авлоди»
2016

УЎК: 070 (046)

КБК: 84(5)7

О-14

Обидов, Муҳаммаджон

Мен кўрган дунё / М.Обидов. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2016. – 292 б.

Ҳурматли китобхон! Муҳаммаджон Обидовнинг «Мен кўрган дунё» китоби бўлғуси журналистлар учун амалий қўлланма бўлиши билан бирга, кенг китобхонларга мўлжалланган публицистиканинг ибратли намуналарини мужассам қилган тўпламдир. Унда замон руҳини акс эттирувчи воқеликларнинг холис таҳлили талқин этилган. Ҳар бир мақола, телекўрсатув сценарийсида муаллифнинг «мени» яққол кўриниб турибди. Унинг баъзи мақолаларидаги таҳлил ва тадқиқ услублари, хулоса ва воқеликка муносабати мунозарали туюлар. Аммо тўпламни яхлит ҳолда журналистика ривожига, айниқса, ёш журналистлар тайёрлаш ишига муносиб ҳисса дейиш мумкин.

Шу ўринда яна бир гап. Маълумки, телевидение ҳаётнинг акси, кўрсатув иштирокчиси – суҳбатдошлар нутқи жонли жараён бўлгани учун ҳам сценарийдаги уларга тегишли сўзлар аслича, яъни тасвирдаги овоз қай тарзда ифодаланган бўлса, матн шу ҳолатда ёзилган. Суҳбатдошнинг айрим жумла, иборалари қайтариқ ёки адабий тил қоидаларига мос келмаслиги ҳам мумкин. Бунга телевидение хусусияти билан боғлиқликда ёндашишингизни сўраймиз.

УЎК: 070 (046)

КБК: 84(5)7

Тақризчилар:

Сафар ОСТОНОВ,

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист

Назира ТОШПЎЛЛОВА,

филология фанлари номзоди, доцент

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети халқаро журналистика факультети Илмий кенгашининг 2015 йил 29 декабрь 5-сонли қарорига кўра М.Обидовнинг «Мен кўрган дунё» китоби журналистика факультети талабалари учун амалий қўлланма сифатида нашр қилишга тавсия этилган.

ISBN 978-9943-27-708-3

© М.Обидов. «Мен кўрган дунё», «Янги аср авлоди», 2016 йил.

КИРИШ

Ўзбекистон дунёдаги иқтисоди тез ривожланиб бораётган давлатлардан бири сифатида халқаро ҳамжамият томонидан эътироф этилди. Бу ҳар бир ўзбекистонликка гуруҳ бағишлайди. Зеро, ислоҳотларнинг «Ўзбек модели»га хорижий олим, дипломат, таҳлилчи ва оммавий ахборот воситаларининг қизиқиши кун сайин ортиб бормоқда. Шундай пайтда мамлакатимизда фаолият юритаётган бир ярим мингга яқин ОАВ ҳам давр талабларига мос равишда ҳолис, тўғри ва тезкорлик билан воқелиқдан аҳолини хабардор этиб бориши талаб этилади.

Мустақиллик йилларида мамлакатимизда ОАВ фаолиятига оид ўнга яқин қонун ва меъёрий ҳужжатлар қабул қилинди. Цензура бекор қилиниб, сўз ва матбуот эркинлигининг халқаро мезонлар асоси яратилди. Журналист кадрлар тайёрлаш масаласига устуворлик берилиб, Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университетида халқаро журналистика факультети очилди. Эндиги масала ёш журналистларда юксак малака шакллантириш, назарий билимлар билан бир қаторда амалий кўникмани ривожлантиришдир.

Ўзбекистон журналистлари ижодий уюшмаси ташкил этган анжуманларнинг бирида журналист кадрлар тайёрлашда амалий қўлланмаларнинг ўрни ҳақида баҳс юритилди. Ўзбек матбуоти мутасаддилари у ёки бу истеъдодли ва тажрибали журналист ижоди намуналари қўлланма тарзида ҳалигача тўплаб чоп этилмаганини куйиниш билан таъкидладилар. Журналист кадрлар тайёрлайдиган университетларда маҳорат назарияси анчайин чуқур ва таҳлилий услубда ўқитиб келинмоқда. Бу соҳа илмий асосларини тадқиқ қилган, қилаётган олимлар эришган натижалари билан ҳам

боғлиқ, албатта. Аммо талабалар учун журналистика жанрлари, мавзу танлаш, маълумот йиғиш ва олиш усуллари, уни қайта ишлаш, таққослаш, хулоса чиқариш, таклифлар айтиш ва ниҳоят кўтарилган масалага мутасаддиларнинг муносабати каби мавзуларда амалий қўлланма деярли йўқ ҳисоб эди. Шу мақсадда Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист Муҳаммаджон Обидовнинг «Мен кўрган дунё» китоби — муаллифнинг узоқ йиллар давомидаги самарали фаолияти натижаси бўлмиш мақола, телесценарийлар тўплами юзага келди.

Муҳаммаджон Обидовнинг журналистик фаолияти ҳаманинг кўз ўнгида шаклланган, десак хато бўлмас. У Ўзбекистон телевидениесида дастлаб ёшлар учун кўрсатувлар таҳририясида самарали ижод қилди. «Сенинг замондошинг», «Студентлик — олтин даврим», «Зарбдор қурилишлар йўқла-маси» каби туркум кўрсатувлари тили содда ва равонлиги, ундаги самимият ва мавзуларнинг долзарб ҳамда ранг-баранглиги билан ўз томошабинини топган эди. Мустақилликнинг дастлабки йилларида эса «Ахборот» дирекциясидаги фаол мухбирга айланди. У томошабинга мамлакатнинг энг «қайноқ» нуқталаридан ижтимоий-иқтисодий мавзуларда фоят таъсирчан, муҳим мавзуларда таҳлилий репортажлар тақдим этди. Айни чоғда босма нашр ва интернет сайтларда унинг муаллифлигида куннинг мунозарали масалалари ўз ифодасини топди. Муҳаммаджон Обидовнинг журналистик фаолияти эътироф этилиб, у «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист» унвонига сазовор бўлди. «Мен кўрган дунё» амалий қўлланмасига журналист босиб ўтган ижодий йўлдаги энг сара мақола, телесценарийлар танлаб олинди. Уларнинг ҳар бирида бўлажак ҳамкасбларимиз учун ибратли бир хусусият бор. Бугун назарий билимларни мустаҳкамлаш, ёш ижодкор қалами чархланишида шу каби амалий қўлланманинг ўрни ҳам, аҳамияти ҳам каттадир.

«Мен кўрган дунё» тўплами журналистика жанрлари, мавзулар долзарблиги ва узатилиш шаклига қараб бобларга бўлинган. «Халқ фаровонлиги, мамлакат равнақи йўлида» деб номланган бўлимда мамлакатнинг турли ҳудудларидан

энг долзарб, муаммоли мавзулар кўтарилган мақолалар жой олган. Уларда сўз масъулияти ва сўз қудратини ҳис этасиз. Ҳар бир мақола журналистнинг изчил изланиши, мантиқий хулосалари, таҳлилий далиллар ва уни ўқувчига етказишда ўзига хос услуби билан ажралиб туради.

Қўлланманинг «Хориж сафари таассуротлари» бобида журналистнинг Ҳиндистон, Хитой, Афғонистон, Миср, Италия, Австралия ва бошқа мамлакатларга қилган ижодий сафари маҳсули намуналари киритилган. Улар муаллифнинг кенг мушоҳада юритиш имконини намоён этади. Конфуций ижоди ҳақидаги «Сен ўзингни ўзингдан изла» мақоласида ҳаёт фалсафасининг абадий қонуниятлари шу қадар равон ва мантиқий боғлиқликда ёзилганки, китобхон уни бошдан-оёқ «бир нафасда» ўқийди.

Ўзбекистон эришаётган ютуқларни кўролмаётган хориждаги сиёсий кучлар оммавий ахборот воситаларини қурол қилиб, юртимизга тош отиб туришлари сир эмас. Муаллиф «Муносабат» деб номлаган бобда «Озодлик», «Би Би Си» каби радио овозлар тарқатаётган тухмат ва бўҳтонларга муносиб жавоб қайтаришнинг мисоллари келтирилади. «Озодлик» муҳбири МХХ да ишлайдими?» сарлавҳали бир қоғоздан иборат ихчам мақолада журналистика этикасининг энг долзарб масаласига эътибор қаратилган. Ахборот олиш ва уни қайта ишлашдаги холислик мезонлари чуқур таҳлил қилинади, ўқувчини хориж ОАВ тарқатаётган маълумотларга танқидий ёндашувга, ўрганишга ундайди.

Матбуотда партиявий баҳс мавзуси ҳамон такомиллашиш йўлида. Муаллифнинг «Фақат ғоя билан обрў қозонилмайди» сарлавҳали мақоласи шу жанрда ёзилган муваффақиятли чиқишларнинг биридир. Унда «Адолат» СДП ва ЎзХДП ўртасида сайловолди дастурлари ижроси масаласидаги баҳс ғоят кескин бўлиши билан бирга, шарқона одоб, баҳсдош шахсига ҳурмат билан ёндашиш, айнаи чоғда ғоя учун курашда муросазлик ва қатъийлик намуналари ўз аксини топган.

Китобнинг «Сухбат ва интервьюлар», «Очиқ хат», «Тақриз» каби бобларидаги мақолалар ҳам талабалар учун ибратли жиҳатлари билан қимматлидир.

«Мен кўрган дунё» амалий қўлланмаси, айниқса, сўнги бобда ўз моҳиятини янада ёрқинроқ ифодалайди. Унда Муҳаммаджон Обидовнинг тележурналистик ишларидан намуналар келтирилади. Шу нарса қувончлики, ушбу китобда матбаачиликда илк тажриба тарзида матн ва тасвир бир китобдан жой олган. Яъни китобдаги телесценарийлар телекўрсатувлар жамланган диск билан тўлдирилган. Ундаги журналистнинг телерепортёрлик қирралари, сценарий тилининг ўзига хослиги, воқелик ва унинг тасвирий ифодалаш услублари каби масалалар талаба ёшлар учун муҳокама мавзуси бўла олади.

«Мен кўрган дунё» айна чоғда ҳаётини тажрибага эга журналист ижодига бир назар ҳамдир. Бу китоб малакали ёш журналистлар тайёрлаш ишига ҳисса қўшмоқчи бўлган ҳамкасбларимизни яна кўплаб шу каби амалий қўлланмалар яратишга илҳомлантиради, деб ишонамиз.

***Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ,
Ўзбекистон Миллий Университети доценти***

**ҚАНТАКИ ЎРИК НАВИ ЙЎҚОЛИБ КЕТАВЕРАДИМИ?
Риштонда ерости сувининг кўтарилиши
боғдорчилик ва деҳқончиликка салбий таъсир
кўрсатяпти**

Фарғона вилоятида бу йил 115 минг гектар майдонда пахта етиштирилди. Шартнома бўйича унинг ҳар гектаридан ўртача 28,1 центнердан, жами 323 минг тонна ҳосил тайёрлов идораларига топширилиши керак. Бугунгача режа 80 фоиздан ошди. Пахтақору мутахассислар, ташкилотчию раҳбарларнинг қилган астойдил меҳнатлари туфайли аслида бундан-да юксакроқ рақамларга эришилган бўларди. Аммо, назаримизда, вилоятдаги асосий эътибор, бор куч экиш, парваришлаш, йиғим-терим, деҳқончилик ишини ташкил этишга қаратил-япти. Аслида эса **бугунги табиий шароит аввало ернинг мелиоратив ҳолатини тубдан ўзгартириш масаласига устуворлик мақомини беришни тақозо этади.** Фарғона вилоятидаги суғориладиган майдонлар, биринчидан, водийнинг марказида жойлашган. Иккинчидан, унинг сатҳи Андижон, Наманган, қўшни давлатларнинг Суғд, Ўш, Боткен, Жалолобод каби вилоятлари суғориладиган майдонлари сатҳидан паст. Табиийки, бундай шароитда ерости сизот сувлари оқими пастликка томон юради, шўрланиш авж олади. Фарғона вилоятида шўри ювиладиган экин майдонларининг миқдори, масалан, биргина Андижон вилоятиникига нисбатан қарийб 30 фоиз кўп.

Биз бундай маълумотларни вилоятда қайсидир юксак натижаларга эришилмаётгани учун оқлов сабаблари деб келтираётганимиз йўқ. Деҳқон ўз меҳнати маҳсулидан кўпроқ баҳра олиши, руҳланиши ва, албатта, моддий манфаатдорлиги ортишига хизмат қилармикан бу гаплар, деган фикрдამиз, холос. Масалан, Риштон туманини олайлик.

2006 йилда 9 минг гектарга, шундан қарийб 6 минг гектари бўз тупроқли Марказий Фарғона чўлларига чигит экдилар. Туман ҳоқими Ғайратжон Мамадалиевнинг айтишича, ана шу 6 минг гектар экин майдонининг бонитети 30 ни ташкил этади. Лекин туманда ўртача ҳосилдорлик 28,6 центнер деб белгиланган. 2005 йилда бу ерда деҳқончиликнинг фермер хўжалиги шаклига тўлиқ ўтилган. Собиқ ширкат хўжаликлари ўрнида 661 та фермер хўжалиги аграр тармоқдаги ишлар билан банд. Туман 12 йилдирки, давлатга пахта сотиш режаларини сурункали равишда бажармайди. Бу йиллар мобайнида 6 марта ҳоқим, бир неча ўнлаб марта хўжалик раҳбарлари алмашди. Лекин пировард натижада ижобий ўзгаришлар яққол кўзга ташланмаяпти. Бугунгача туман режани 70 фоиздан оширди. Биз башоратчи эмасмиз, аммо даладаги ҳосил чўғига деҳқон, мутахассис кўзи билан қараганлар бу йил ҳам туман режадаги маррага ета олмаслигини айтяптилар... **Хўш, нима, Риштонда деҳқон ҳам, мутасадди мутахассису ташкилотчи раҳбарлар ҳам шунча йиллардан буён бирдек ёмон ишляптиларми? Улар шартномани адо этиб, эл-юрт олдида ёруғ юз билан юришни истамаяптиларми? Балки масаланинг бошқа, масалан, ер шароити билан боғлиқ томони ҳам бордир? Балки дон ва пахтачиликда шартнома учун белгиланган ҳосилдорлик кўрсаткичи ернинг ҳақиқий қуввати, бонитети кўрсаткичига мос эмасдир? Агар шу гапда заррача асос бўлса, нега энди деҳқон ошириб белгиланган ҳосилдорлик кўрсаткичига эриша олмагани учун маънавий ҳамда моддий жабрланиши лозим?**

Шимолий Боғдод коллектори «Аччиққўл» мелиоратив тизими бошлиғи Комилжон Ўринбоевнинг таъкидлашича, Риштон туманида ерости сувлари 0-1 метргача бўлган минг гектар, 1-1,5 метргача бўлган 2814 гектар экин майдони бор. Умуман, тумандаги ерости сувларини чиқариб ташлаш учун 191 та тик зах қочириш қудуғи, 254 км хўжаликлараро, 835 км ички зовурлар мавжуд.

Ҳосилдорликни оширишнинг муҳим шартларидан бири — ернинг мелиоратив ҳолатини яхшилашдир. Бунинг учун, аввало, зовурлар тозаланиши керак. 2006 йилда Риштонда 44 км хўжаликлараро зовур тозаланиши лозим эди. Бугунгача 27 км га етди. 140 км ички зовурлар тозалаш режалаштирилган бўлса, фақат 48 км тозаланди, холос. Бу ишлар давлат маблағи ҳисобига амалга оширилди. Яна фермер хўжаликлари ҳисобидан 40 км ички зовур тозалаш мўлжалланган эди. Атиги 6 км тозаланди.

— Туманда пудратчи ташкилотларнинг 16 та экскаватори ишляпти, — дейди К.Ўринбоев. — Иш унумдорлиги кутилганича эмас. Сабаби, биринчидан, йиллар, балки ўн йиллар давомида тозаланмаган зовур кўзини очиш учун катта миқдордаги тупроқ ишларини бажариш керак. Бу эса экскаватор қадамини секинлатади. Иккинчидан, ҳозир ишлаётган экскаваторларнинг энг «ёши» ҳам (икки йил аввал Урганчдан келтирилган битта экскаватордан ташқари) бундан 30-40 йил илгари ишлаб чиқарилган. Учинчидан, илгарилари ширкат хўжалиқларининг иқтисоди ёмонлиги учун, ҳозир эса фермер хўжалиги иқтисоди мустаҳкам эмаслиги учун ички зовурларни тозалаш қониқарсиз аҳволда.

Комилжон яна бир гап айтмоқчи бўлди. Сезиб турибман, томоғига нимадир тиқилди.

Орага сукут тушди. Мен сабр қилдим. Бир оздан сўнг:

— Уйимизда катталарнинг ҳам қулочи етмас «қантаки» ўрик бўларди. Болалигимизда, бундан 40-45 йиллар чамаси илгари онамдан бу ўрикни ким эккан, деб сўраганимда, билмадим, болам, бобомнинг айтишларича, уларнинг боболари ёшлигида ҳам шу ўрик дарахти бўлган экан, дегандилар. Демак, ўша дарахтга камида 150-180 йил бўлган. Қуйиб ташларди мевани. Охир-оқибат мен хонадон чироғини ёқиб турганимда аждодларимдан қолган мерос — қантаки ўрик дарахти қуриб қолди. Чунки қишлоғимизда ерости зах суви ер юзигача чиқиб кетганди...

Зах, ерости сизот сувларининг кўтарилиши илдизи чуқур дарахтлар, Риштонда эса қадимий нав — «қантаки», «мул-

лақантаки» каби ўрик дарахтларининг қуришига сабаб бўлган бўлса, пахтачиликда эса ҳосилдорликка салбий таъсир кўрсатди. Бугина эмас. Ернинг ҳолати йиғим-теримни тезлатишга ҳам тўғаноқ бўляпти.

– Биринчи теримдан сўнг енгил сув бергандик. Мана 15 кундирки, ер етилмаяпти. Далага кириб бўлмаяпти, – дейди «Амробод жилоси» фермер хўжалиги бошлиғи Файратжон Жалолов.

Ушбу сатрлар ёзилаётганида Файратжон телефон қилиб қолди.

– Режани бажардик. 8,8 гектар майдондан 33 тонна пахта йиғиштириб сотдик.

Риштоннинг оғир ер шароитида 38 центнерга етказиб ҳосил олаётган Файратжон каби фермерлари ҳам бор, албатта! Жалоловлар оиласида 3 та ака-ука мустақил фермер хўжалиги тузганлар. Уларга 68 гектар ер берилган. Ака-укаларда 3 та трактор бор. Қайси ер етилса ҳайдов, ишлов техникаси ўша далага киритилади. Бири бирига елкадош. Йиғим-теримда ҳам меники-сеники қилмай, кучларини жамлаб, пахтаси очилган майдонларга тушаверадилар.

«Ёқубжон Собиров» фермер хўжалигини олайлик. Фермер Равшан Собиров 10,7 гектарда деҳқончилик қилади. Ҳар гектаридан 38 центнердан пахта сотаман деб шартнома имзолаганди. У ҳам сўзининг уддасидан чиқди.

Аммо тумандаги барча фермерлар ҳам Жалоловлар, Собировларга ўхшаган фермер эмас-да. Тумандаги ширкат хўжалиklarининг барчаси бир вақтнинг ўзида тугатилиб, ўрнида ўша вақтнинг ўзида фермер хўжаликлари ташкил этилди. Танловда аксарият айнан шу экин майдонида меҳнат қилиб келаётганларга имтиёз берилди. Яъни ер асосан ўз эгасига берилди. **Аммо ерга эгалик қилиш фақат деҳқончилик билими билан боғлиқ эмас-да. Фермерга яна ташкилотчилик қобилияти, иқтисодий билим, раҳбарлик салоҳияти ҳам керак экан. Бугун ўнлаб, юзлаб фермерларга айнан ана шу фазилатлар етишмаяпти ва бу пировард натижада ҳосилдорликка таъсир кўрсатмоқда.** Бундай фермерларни кам-

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/oz/asar/4169> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/4169> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию можно
найти на сайте <https://kitobxon.com/ru/asar/4169>